

שמגר בן ענת - שופט זוטר ומגומד. מדוע?

מן הסדרה: דמויות שופטי ישראל*

א. התעלמות

התנ"ך מקדיש לשופט שמגר בן ענת פסוק אחד בלבד, בסוף פרקו של אהוד (ג', לא):

וְאַחֲרָיו הָיָה שִׁמְגַר בֶּן עֲנַת וַיֵּד אֶת פְּלִשְׁתִּים שֵׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ בְּמִלְמַד הַבְּקָר וַיֹּשֶׁע גַּם הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל.

והנה תמיהה: הדגשת הכתוב "ואחריו" - מלמדת כי שמגר כיהן כשופט ("ויושע גם הוא") **לאחר** אהוד ולפני דבורה. צא וקרא את הפסוק שלאחריו, ריש פרק ד':

וַיִּסְפוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה' וְאַהוּד מָת.

ומה בכך שאהוד מת, והלא שמגר קיים?

וראה ברד"ק שהעיר על כך ופירש כי "בימי שמגר לא נושעו תשועה גמורה", ולכן 'מדלגים' עליו ומציינים "ואהוד מת".

ומאליה עולה תמיהה נוספת: מדוע לא נאמר בו "וישפוט את ישראל" (או "ותשקוט הארץ") כך וכך שנים, כפי שנאמר בכל השופטים כולם? ובכלל, דומה כי לא נאמר בעניינו כלום, הלא דבר הוא!

לפי דרכנו למדנו, כי המקרא רואה בשמגר שופט 'זניח' למדי, ומשום מה מגמדים את הופעתו על בימת התנ"ך. מדוע? מה פשר חידת שמגר 'אלמוני' זה? במה חטא?

ב. שופט מבית שמעון

מצינו במסכת סוכה (כז ע"ב):

אין לך כל שבט ושבט מישראל שלא העמיד שופט, נביא ומלך.

* עיין: י' רוזן, 'עתניאל בן קנז - מנהיג דו-רבדי', **מגדים** יב, תשנ"א, עמ' 41-48; הנ"ל, 'אהוד בן גרא - פרק במוסר ומלחמה', **מגדים** יג, תשנ"א, עמ' 51-54.

הווה אומר: כל שבט ושבט קיבל הזדמנות להוכיח את מנהיגותו בתורו. לכשתדייק תמצא, כי יש די שופטים, מלכים ונביאים כדי 'לחלק' לכל השבטים מבלי לקפח אף לא שבט אחד.

רש"י על אתר מפרט ומעיר:

'שלא העמיד שופט' - מושיע את ישראל; אותן שהיו משמת יהושע ועד שמואל שמשח שאול למלך. יהושע מאפרים, אהוד מבנימין, גדעון ממנשה - הרי מבני רחל. שמשון מדן, ברק מקדש מנפתלי - הרי מבני בלהה. אבצן זה בועז מיהודה, עלי מלוי, תולע מיששכר, אלון הזבולני מזבולון. אלו מפורשים, אבל עתניאל ויפתח ושמגר ויאיר ועבדון לא ידעתי שמות שבטיהן, ומראובן ושמעון, גד ואשר לא מצאתי מפורש.

בילקוט שמעוני (ח"ב, מב) הוציא מן הכלל את אחד השבטים:

מכל השבטים יצאו שופטים ומלכים, ומשבט שמעון לא קם לא שופט ולא מלך, בשביל החטא שעשה זמרי [= 'נשיא בית אב לשמעוני'] בטטים.

שבט שמעון כבר הוכיח כשל מנהיגותי בדמות נשיאו בתורה זמרי בן סלוא, לפיכך נשללה ממנו הזדמנות חוזרת להציג "לא שופט ולא מלך".

נזדמן לי מדרש פליאה הזורק אור על ענייננו:

אמר ר' יודן: לא הועמד שופט משמעון, כיוצא בדבר אתה אומר 'ואחריו היה שמגר בן ענת'; לא הועמד מלך, כיוצא בדבר אתה אומר 'מלך זמרי שבעת ימים בתרצה' (מל"א ט"ז, טז) (מדרש תהילים מזמור צ' ג, מהד' בובר עמ' 386).

הדברים יתפרשו, והתעלומה תיפתר, בהטלת מדרש נוסף ל'קלחת':

בשביל שלא בירכו [= יעקב את שמעון] לא העמיד שופט. והכתיב: 'מלך זמרי שבעת ימים בתרצה' (מל"א ט"ז, טו)? א"ר יודן לית שבעת יומין במלכותא כלום (פסיקתא דרב כהנא נספחים וזאת הברכה, מהד' מנדלבוים עמ' 442).

והנה פשר 'כתב החידה'; שבט שמעון לא היה ראוי להעמיד מלך ושופט, בשל מעשה זמרי. אך כדי שלא יקופח כליל, ויצא חלילה מכלל שבטי ישראל - קיבל 'משהו', זוטר וממוזער: שבעה ימים בלבד במלכות, בדמות זמרי המלך שהרג את אלה בן בעשא, וכעבור שבעה ימים הומת על ידי עמרי. חידשו לנו חז"ל, כנראה על סמך גזרה שווה "זמרי"-זמרי", כי זמרי המלך בספר מלכים נצר הוא לזמרי "נשיא בית אב לשמעוני" בתורה. כל מלכותו לא נמשכה אלא שבעה ימים בלבד, ותקופה כה קצרה כלא נחשבת.

בצעד נוסף קבעו חז"ל במדרש מופלא זה כי שבט שמעון לא קופח גם ב'שופטות'. גם בנבחרת זו זכה להימנות, אך בייצוג של 'שופט זוטר', קצר ימים, קצר

מילים, וללא ציון משך שופטו את ישראל (ואולי אף הוא לא שפט אלא שבעה ימים?) - הלא הוא שמגר בן ענת שנתפענחה זהותו וחידתו: שמגר השופט מבית שמעון.

לכשתמצי, אף תורת הרמז מסעייתנו: שמגר בן ענת - ראשי תיבות: שמעון!¹

1. ושמה רמז נוסף בדבר: "ויך את פלשתים... במלמד הבקר" במהופך ל"וירא פינחס... ויקח רמח בידו" (במדבר כ"ה, ח) בעניינו של זמרי בן סלוא, הנשיא השמעוני.